

Posudek diplomové práce Evy Znamenáčkové *Opozitnost v jazyce a českém (jazykovém) obrazu světa*

Už na začátku bych ráda uvedla, že máme před sebou práci mimořádně zralou, napsanou promyšleně a s velkým zaujetím, široce založenou, vycházející z bohaté (a hlavně adekvátně vybrané a tvůrčím způsobem využitě) odborné literatury. Diplomantka se ostatně problematikou opozitnosti, jejích možných vymezení a kontextů (lingvistických i mimolingvistických) zabývá už od prvních let svého studia, od počátku ve snaze pochopit a ukázat tento jev komplexně a v souvislosti všech podstatných určení.

Už bylo řečeno, že diplomantka výborně pracuje s odbornou literaturou, promyšleně ukazuje vztah opozice v různých aspektech. Podává přesvědčivý výklad o relevantních rysech klasifikace opozit, o typech opozit (mj. též shrnuje a domýšlí různá pojetí vztahu opozitnosti a antonymie). Sama pak podává vlastní definici opozitnosti (s. 20). Poté pojednává o nejdůležitějších aspektech opozitnosti, což jsou v jejím pojetí příznakovost, polarita, negace, specifické aspekty slovtvorné a slovnědruhové, a věnuje se opozitnosti v souvislosti s jinými významovými vztahy v lexikálním systému (synonymie, koheponymie aj.). Zajímavými částmi práce jsou pasáže o opozitnosti z hlediska lexikálního vývoje, a zejména pojednání o opozitnosti v perspektivě lexikografie. Tam podrobuje zkoumání speciální slovníky opozit, v našem kontextu dosud chybějící: ukazuje specifika jednoho z nich, polského *Słownika antonimów* z r. 1996, a možný přínos takového typu slovníku pro lexikografii a lexikologii – a to v rámci klasicky pojatých systémových vztahů i v perspektivě kognitivní lingvistiky. (Otázka pro diplomantku: nakolik plodné jsou podle vás Apresjanovy typy protikladných významových relací, které využívají tvůrci polského slovníku *antonimów*? A jak fungují při popisu konkrétního materiálu?)

Ostatně právě to bych ráda akcentovala jako významný přínos této práce: že promýšlí opozitnost v jazyce jednak jako jev systémový, tak jak se odkrývá v horizontu strukturní lingvistiky, jednak – komplementárně – jako fenomén hrající závažnou roli v naší kognici a potažmo v jazykovém obrazu světa, tedy z perspektivy lingvistiky orientované kognitivně a kulturně. Znovu se ukazuje, že tyto přístupy nestojí nesmiřitelně proti sobě (jak se to občas v našem lingvistickém kontextu chápá), ale že se plodně doplňují.

Klasifikace opozic z hlediska systému přerůstá dále – přes poutavé pojednání o opozicích ve frazeologii a idiomatice – ve výklady o opozitnosti v textu a textech (pasáže o stylistických figurách – které možná vzhledem k celkovému kontextu práce přišly trochu zkrátka, ale zřejmě by nebylo problémem tyto partie časem rozšířit).

Závěrečnou částí práce (od s. 51) je rozsáhlá kapitola s názvem *Jazykový obraz světa a opozitní vztahy v lidové slovesnosti*. Je uvozena pojednáním o kognitivně-kulturním přístupu k jazyku, poté následuje výklad o kognitivisticky založených schématech znázorňujících zkušenostní pojetí opozitních vztahů: je to lineární schéma škály, schéma listu o dvou stranách a orientační schéma. (Zde bych se autorky chtěla zeptat, nakolik takto charakterizované typy opozitních vztahů přebrala od kognitivistů a nakolik si je přizpůsobila vlastním potřebám?) Zkušenost stojí ostatně i u kořenů kultury, tak jak to ukazují Ivanov a Toporov, Leeuwen-Turnovcová a Igor Němec, jejichž přístupem (a akcentací širších aspektů opozic než jsou ony úže jazykovědné) se diplomantka rovněž inspirovala, jak se projevuje v její interpretaci materiálu ze Sušilovy sbírky moravských lidových písní. Každou zmíněnou část se chce chválit, je opravdovou radostí tuto práci číst.

Diplomantka prokázala odbornou zralost i interpretační vybavenost, schopnost tvůrčím způsobem (i s nadhledem) uchopit vysoce teoretické téma. Svou práci promyšleně komponuje, obratně formuluje, je schopna velmi dobře dostát požadavkům odborného stylu, aniž by její text postrádal čtivost a vstřícnost ke čtenáři. Práce by měla být publikována.

Návrh klasifikace: výborně. (Navrhují také zároveň možnost uznat diplomovou práci jako práci rigorózní.)

V Praze 18. 9. 2006

PhDr. Irena Vaňková, CSc.
Ústav českého jazyka a teorie komunikace
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy